

קצו מי שאכל דבר איסור אם מצטרף לזימון וכו' מעיפין:

א מי שאכל דבר איסור^א אע"פ שאינו אסור אלא מדברי סופרים אין מומנן עליו. ויש אומרים^ב שה"ה שאין מברך אחריו ברכת המזון אפי' אבל בשוגג שאין עבירה מצוה^ג ואם יודע שהוא אסור וכו' לאכלו אינו מברך עליו בתחלה שאין זה מברך אלא מנאמן^ד כמ"ש^ה ויבצע בדרך נאמן ה'.

ויש אומרים^ו שלא אמרו כן אלא במצוה הבאה בעבירה שאין ראוי להזכיר עליה שם שמים ואין מברכין עליה ברכת המצות שאין עבירה מצוה^ז אבל ברכת הנהנין צריך לברך^ח אפי' האוכל איסורי תורה במוד^ט כי מי שאוכל שום וריחו נודף יחזור ויאכל שום אחר שהיא ריחו נודף ביותר^י ויהנה ג"כ מהעולם הזה בלא ברכה^{יא} ולא מנעו אלא לזמן עליו לפי שאין חכיריו רגאים להתחבר עמו בתורה ובני חבורה שכולן אכלו מדברים האסורים גם הם אין להם קבע^{יב} שאין קבע וחזקו לדברים האסורים והרי זה כעין אכילת פירות שאין להם קבע לזימון אבל ברכה תחלה וסוף למה לא יברך הואיל ונתנה יד.

ולענין הלכה יש להכריע^{יג} שאם אבל איסור בשוגג יברך אחריה אבל המזיד לא יברך לא בתחילה ולא בסוף שאין זה מברך אלא מנאמן:

ב אם גזל או גנב לחם אפי' אע"פ שכבר נתיאשו הבעלים אינו מברך עליו בתחלה לפי שאם היו הבעלים באים לתבעו ממנו היה חייב להחזירו להם ולא היה יכול לפטור את עצמו בדמים^{יד} ומצא שאכילתו היא בעבירה וברכתו ניאמן אבל מברך אחריו ברכת המזון שכשכבר אכלו הוא שלו ודמים הוא חייב לו ואף שאכל באיסור כיון שאחר האכילה יכול לפטור את עצמו בדמים שהיא מה שאכל שלו אין ברכתו או ניאמן^{יז}:

ג אם גזל חטים או קמה ואפה פת מברך גם בתחלה שכבר קנאו בשניו ונעשה שלו שאם באו הבעלים יכול לפטור את עצמו בדמים^{יח} ואין אכילתו עבירה^{יט} ואע"פ^כ שביצוא בזה במצוה אינו מברך עליה הואיל ומו"מ ע"י עבירה באה לידו כמ"ש בס"י י"א^כ אין לדמות ברכת הנהנין לברכת המצות^{כא} ממעט שנתבאר בסברא האחרונה שבסעף א'

דמזיד אף במזיד.
יב כדלעיל סי' קמ"א וש"נ.
יג משמעות הראב"ד שם. תוס' נדה, א ד"ה אבל מכל. מאורי ברכות שם ד"ה המשתנה המנות.
יד הראב"ד שם.
טו סוף פ"ק א. וראה פס"ד צמח צדק, ג, ד שנתחלק בו בין דרבנן לדאורייתא.
טז כדלקמן הל' גולה ועיבה סי' ושי"נ.
יז ר' יונה כירושלמי שם. רבינו מנוח הל' ברכות פ"א ה"ט.
יח כ"ח ד"ה ונ"ש בשם הרמב"ם, ומש"כ ב"ח החדשות סי' א. ועולת תמיד סי' א. והסכים ענינים הנ"א ריש הסימן לדינא, מטעם ספק ברכת המזון מודאורייתא לדונורא.
יט כדלקמן שם. וראה גם לעיל סי' יא י"ב וש"נ.
כ מנ"ד תשנה פ"ן חזק' חזק' ונחה. ב"ח ועולת תמיד שם. והסכים ענינים הנ"א שם לענין ברכת המזון, כ"ל וראה תהלה לודר סי' א.
כא סעף יב.
כב נדר שלום סי' א. ולענין המצוה עצמה ראה לעיל סי' יא סי"ב ובק"א שם סי' ד.

א תשנה תה, א. סור ש"ע סי"א.
ב נמרא נו, ב. ש"ע שם.
ג רמב"ם הל' ברכות פ"א ה"ט. רש"י במשנה שם ד"ה והשמש (וראה רש"י מו, א ד"ה הא לא חזי. פס"ד צמח צדק, ג, סע"א). רשב"א שם ד"ה מתני' ש"ע שם.
ד וירושלמי הל' פ"ק ה"ה (הובא בב"י ד"ה כתב הרמב"ם). פסקי רא"י ברכות פ"ו ח"ב אות. א. לבוש סי"א (שברכת המזון היא מצוה הבאה בעבירה).
ה כ"ק צד, א. רש"י ברכות מו, א ד"ה הא לא חזי. הרא"ה רפ"ז ברכות. פסקי רא"י שם. לבוש שם. וראה גם לעיל סי' יא סי"ב וש"נ.
ו תהלים ג, ג.
ז ראב"ד שם. רא"ש ברכות פ"ו סי"ב. שו"ת הרשב"א ה"א סי' תשעה. וראה נסבת הנידול הנב"י.
ח כדלעיל סי' כה ס"ה וש"נ.
ט מאורי ב"ק שם ד"ה מאור שהשנינו. הובא בששה מקובצת שם.
י מור וקציעה ברע"ת הראב"ד והרא"ש.
יא שו"ת הרשב"א שם, עפ"י ברכות נא, א. ונזה נראה

תקמה

הלכות ברכת המזון קצו

ואף לסברא הראשונה אינן דומות אלא כשנהנה בעבירה ולא כשבאו ע"י עבירה ויש חולקין בזה³³ (וספק ברכות להקל³⁴):

ד' וכל זה גנב וגולן ועצמו אבל אחרים מברכין בתחלה ובסוף לדברי הכל שהרי לא ע"י עבירה באה לידם אלא א"כ גנב לחם אפיו ולא נתייאשו הבעלים כמ"ש בס"י תרמ"ט³⁵:

ה' אם אבל איסור במקום סכנה לדברי הכל מברך עליו תחלה וסוף שהויתר הוא אוכל³⁶ ומצוה הוא עושה להציל נפשו³⁷:

ו' שלשה שאכלו כאחת ואחד מהם אבל פת נכרי והב' נזהרים ממנו³⁸ או שאחד מהן כהן ואכל חלה אע"פ שהיא אסורה להשנים³⁹ מומנין עליו הואיל והוא מותרת לו.

ואם היו כהנים עם זר אוכלין כאחד והזר אוכל פת נכרי והכהנים נזהרים ממנה ואוכלים חלות אינן מצטרפין לזימון שכל צירוף לזימון אינו אלא כשהם יכולים להתחבר יחד באכילתם לאכול לחם אחד וכאן כל אחד נזהר מלחם חבירו⁴⁰ (משא"כ כשהזר אינו אוכל פת שנוהר ממנה הכהן שאוכל חלה אף שהזר אינו יכול לאכול מלחמו של כהן כיון שהכהן יכול לאכול מלחמו של ישראל או השלישי שאוכל פת נכרי יכול לאכול עם הב' מצטרפים):

ז' וכן אחד אוכל גבינה ובי' בשר מצטרפים שהאוכל גבינה יכול לאכול מלחמו⁴¹ אע"פ שהוא מלוכך בבשר אם יקנה פיו ויריהנו⁴² אבל אם אוכל גבינה קשה אינן מצטרפין שהמנהג עכשיו שלא לאכול בשר אחר גבינה קשה על ידי קנינה והרחקה⁴³ וכן בסעודת מצוה מראש חודש אב עד תשעה באב שמקצת הקרואים אוכלים גבינה כמ"ש בס'מין תקנ"א⁴⁴ כיון שנוהרים מבשר מחמת המנהג אין מצטרפין עם אוכלי בשר וצריכים לזמן לעצמן⁴⁵ אלא אם כן אכלו כזית פת קודם שאוכלי בשר התחילו לאכול בשר בלחמם שכיות זה היו יכולים לאכול מלחמו⁴⁶ או שאחד מבני הסעודה אבל כזית לחם אחר שאינו מלוכך לא בבשר ולא בחלב שזה מוצרף את כולם שהרי כולם יכולים לאכול מלחמו.

וכן ג' שמורדים הנאה זה מזה או אפילו אחד שמודר מב' והב' ממנו אע"פ שיכולים לשאול על גדרם כל זמן שלא נשאלו אין מצטרפין⁴⁷ אם כל אחד אוכל משלו אבל אם

33 ב"י ד"ה כתב הרמב"ם. הובא במ"א שם. וראה תהלה לדוד שם.

34 ראה הקרי הלכות ח"ח לא, א.

35 סעיף ג.

36 ראה לקו"ש ח"ג ע' 985. ח"ט ע' 35 הערה 45. שלחן המלך ח"א ע' קסד הערה 7.

37 שו"ע ס"ד, וכו"ה לקמן ס"ד דף סמ"ו ושו"ג. וראה פס"ד צמח שדך ז, א מ"טס החילוק בין מקום סכנה לשגג דלעיל ס"א. וראה ה"ע"ב רלא ע' יג.

38 תוס' ר' יהודה ברכות מה, א ד"ה אבל אבל בשם רבינו שנואלו מומנובורג. הובא בתוס' ברכות שם ד"ה אבל רא"ש ברכות פ"ג ס" ב. טור ושו"ע ס"ג. וראה לעיל ס"י קסח ס"ו.

39 ערכין ד, א. מור ושו"ע שם.

40 הנהגות מיימנות הל' ברכות ס"ה אות ד, ומרדכי ברכות רמז קנו, בשם מרד"ם מיומנובורג בברכות מדר"ם (ס"י כב). שו"ע שם.

41 ל' ת"א ס"ק א. בשם אגודה ברכות ס"י קסד, ותענית ס"י כג, וערכין ס"ד ר. ודווקא הל' סעודה ס"י שלח. סמ"ק ס"י קט. וראה פס"ד צמח שדך ז, א אם האוכל גבינה צריך לברך.

42 לא כמבואר בשו"ע יו"ד ס"י פט ס"ב.

43 לא כמבואר ברמ"א שם. וראה רמ"א שם ס"ג. לקמן ס"י רמ"ש ק"א ס"ק א.

44 מ"א שם.

45 לה נהר שלום ס"ק ב.

46 לו תוס' ורא"ש שם. טור ושו"ע שם. מ"א ס"ק ב.

הלכות ברכת המזון קצורקצו תקמט

אוכלים משל בעל הבית מצטרפין¹² (שרך בעל הבית להאכל אורחים להם כל צרכם וא"כ אף אם יאכל זה מפרוסה שחתך זה לצורך עצמו אינו נהנה אלא משל בעל הבית כיון שלא יחסר להמו של זה¹³ משא"כ באוכלי בשר וגבינה שאין יכולים לאכול זה מהפרוסה שחתך זה אע"פ שיכולים להתוך כל אחד פרוסה לעצמו מכבר אחד בפרט קודם ניעתם בבשר ובחלב¹⁴ אין זה מועיל לחברם ולצרפם כי מה לי בכרות נפרדים ומה לי בכר אחד):

קצו דין צירוף לזימון ג' או עשרה וכו' מ' סעיפים:

א' שנים שאכלו כאחת וגמרו סעודתם וכו' שלישי¹⁵ וקבע אצלם¹⁶ אם אינם שבעים כל כך¹⁷ בענין שאם היו מביאים לפניהם איזה דבר החביב אצלם לקטח סעודה¹⁸ היו יכולים לאכול ממנה¹⁹ אפילו כל שהוא²⁰ לא נגמרה סעודתם עדיין ומצטרף עמהם אע"פ שלא אכלו כלום משבא אצלם.

ואם אמרו כבר נברך ברכת המזון הרי הסירו דעתם מלאכול עוד ונגמרה סעודתם ושוב אינו מצטרף עמהם²¹ אלא א"כ אכלו עמו²² (ואין צריך לומר אם הסירו דעתם בפירוש מלאכול עוד²³ ואף להאומרים²⁴ שהיסח הדעת מאכילה אינו זקוק לחזור לברך המוציא אם נמלך לחזור ולאכול מפני שדרכו של אדם להיות נמלך בסעודתו להמשך מסעודה קטנה לגדולה מ"מ כל זמן שאינו נמלך וחוזר ואוכל נגמרה אכילה הראשונה בהיסח דעתו כיון שעומד ברעתו ואינו חוזר ממנה²⁵.)

ובמ"מ אפי' נטלו ידיהם מים אחרונים²⁶ מצוה שיהווה ויטלו מים ראשונים ויברכו המוציא ויאכלו כות כרי לברך בוימון²⁷ ואפי' אם זה אינו הפץ לאכול כלל מצוה שיתנו לו לאכול מעט כרי לזמן עליו²⁸ שכל שנים שאכלו כאחד מצוה עליהם לחזור אחר זימון כל מה שיכולים כמ"ש בס"י קצ"ג²⁹:

ב' אין מזמנין אלא על מי שאכל כוית³⁰ שפחות מכוית אינו נקרא אכילה³¹ ואפי' אבל פה.

ומשאכל כוית³² מזמנין עליו ומצטרף בין לג'³³ בין לעשרה אפילו אבל כוית ירק³⁴ או שאר

לו אור ורוע ח"א סי' קגה. רמ"א סי"ג.
לה מ"ו סי"ג.

לט בקשת הגהות מנהגים הל' תשעה באב אות נו,
ורש"ל בביאורו למנ"ע ענין כו, ומלבושי יום טוב.
הובאו במ"א סי"א א, ובאילה רבה סי"ב א.

סימן קצו

א שחזק ברכת מז, א. מור וש"ע סי"א.

ב ברלעיל סי' קצג סי"ב וש"נ.

ג לבוש סי"א. אילת רבה סי"א א.

ד רש"י שם ר"ה אילו.

ה סמ"ג סי' כז בהל' ברכת הבנין.

ו רשב"ם הל' ברכת פ"ה ה"מ.

ז תוס' שם ר"ה אילו. רא"ש ברכת פ"ו סי"ח. מור וש"ע
שם.

ח ברלממן במקו המעין וש"נ.

ט ראה לעיל סי' קעט סי"ד.

י לעיל סי' קעט סי"א וש"נ.

יא ושמעונו השורע דלא תקשי כמה שפסק כאן דהוי
היפס הדעת אדמיש בסי' קעט סי"א שהביא ב' הדיעות.

יב עולות תמיד סי"א א שהקשה כן. דלא כרמ"א סי"ב.
יג שבת הוי היפס הדעת לדברי הכל, כדלעיל שם סי"ה
ש"נ.

יד בי"ח ר"ה שנים. רמ"א סי"ג א.

יז תשב"ץ סי' דט. שולח רשב"א ח"ו סי' נו. הגהות
מיימנות הל' ברכות פ"ה אות ג. ש"ע שם.

יט סיום סי' זה בשו"ע לא הגיעו לדין. וראה ש"ע שם
סי"א.

יז חזונה מז, א. מור וש"ע סי' קצו סי"ד.

יז נמרא מז, ב. וכ"ה לעיל סי' קפד סי"ב.

יח מורכבי ברכות סי' קעג. ש"ע סי"ב. מ"א סי"ח א.

יט ח"ו בתוס' שם ר"ה תשעה. רא"ש ברכת פ"ו סי"א.
ד"עה בתרא במור וש"ע סי"ג.

כ נמרא מז, א. מור וש"ע סי"ב. ואף שאין מזמנים אלא
על הפת, ברלממן סי' ריג סי"ב וש"נ.